

Den skønneste plet i kongeriget

Frederik VI og Han Herred

– 200-året for kongebesøget 21. juni 1824

Af Ejgil Bodilsen

Ejgil Bodilsen

Født 26. juni 1958 på Lademærksminde i Nr. Ålum ved Fussingø.

Uddannet boghandlermedhjælper hos Lars Jacobsen & Sønns Boghandel i Randers og ansat dér 1975-81, søndags-skolekonsulent og forlagsredaktør i Fredericia 1981-87, kontorassistent og journalist på Fjerritslev Avis/NORDJYSKE 1987-2000 og informationsmedarbejder i Egnsbank Han Herred/leh bank 2001-12. 2012-20 freelancejournalist med virksomheden Bodilsen tekst & foto, herunder lokalhistorisk konsulent og redaktør af Han Herred Bogen samt leverandør til Ugeavisen Fjerritslev:Broust. Nu seniorpension.

Gift 1984 med kontorassistent Lisbet Odgaard fra Vesten Bjerget. Forældre til fire sønner. Bosat i Fjerritslev siden 1987.

Ved vejen fra Fjerritslev til Grønnestrand – på venstre hånd lidt nord for Grønnestrand Feriecenter – står en ensom mindesøjle for Frederik VI's besøg i 1824.

Mindestenen blev rejst på initiativ af godsejer Johann Caspar de Mylius, som ud over herregården Aagaard umiddelbart syd for Fjerritslev ejede store arealer ud mod havet i nord.

Kongebesøget

Mandag 21. juni 1824 kom Frederik VI ridende med sit følge langs Jammerbugten. Kongen, der var på en større rejse gennem Jylland, var i dagene forinden blevet modtaget under stor festivitas i Aalborg, hvorom forløberen for vore dages Nordjyske Stiftstidende naturligtvis berettede ned i mindste detalje.

Reportagen blev bragt som føljeton over flere dage, og således indleder referenten netop på dagen:

»Det vilde være aldeles umuligt at beskrive alle Festligheder der i Anledning af vor elskede Konges Nærværelse have fundet Sted; den Troskab, Kjerlighed og inderlige Hengivenhed, hvormed saavel den højeste som den ringeste Undersaat er kommet Monarken imøde. (...) Ved Beretningen om Hs. Majestæts festlige Indtog her den 16de bør endnu ikke være ubemærket, at ved Grændsen en meget smagfuld Æresport var oprejst, ligesom og Stadens Vesterport, hvorigjennem Hs. Majestæt passerede, paa det skjønneste var decoreret med Blomster og Flag. Da Monarken endelig igjennem den jublende Folkemængde var ankommet til Slotsporten, overraskedes Allerhøjstamme af et Skue, der kun i en Søestad kan finde Sted: nemlig det skjønneste 'Caledonien', smykket med utallige Flag, omringet af Baade med Søindrolerede, der dannede en Halvmaane foran Skibet (...). Et mange Gange gjentaget Hurra lød fra de brave Søemænds Læber mod højen Skye.«

Efter de storslåede begivenheder i Aalborg havde følget bevæget sig videre til Vendsyssel. Senest havde kongen overnattet i Børg-

Grønnestrand set fra toppen af Svinklovene – den skønneste plet i kongeriget.

lum Kloster, og efter at have passeret Slettestrand og Svinkløv nåede han ved middagstid frem til Grønnestrand.

Her blev han vel modtaget af egnens store jordbesidder, Johann Caspar de Mylius, om end under mere beskedne forhold end i Aalborg. I et nærliggende hus havde godsejeren sørget for mad og drikke til det kongelige selskab, og det fortælles, hvordan der uden for huset samledes mange mennesker, der i håb om at få et glimt af kongen klemte deres næser flade mod ruderne ind til stuen. Herremandens folk ville fjerne de nysgerige fra vinduerne, men kongen sagde venligt: »*Lad dem kun stå. Det er jo nok mig, de så gerne vil se!*«

Kongen var så betaget af naturen ved havet, Svinklovene og den vidtstrakte klithede, at han spontant udbrød: »*Dette øde sted er den skønneste plet i mit rige!*«

Efter frokosten fortsatte kongen og hans rejseselskab mod Thisted.

En anden version af historien

En artikel i Fjerritslev Avis 4. januar 1964 giver et noget andet – og mere detaljeret – billede af omstændighederne i forbindelse med det kongelige besøg:

Mindesten for Frederik 6.'s besøg 21. juni 1824.

Frederik VI, født 28.01.1768, død 03.12.1839, konge af Danmark 1808-39 og Norge 1808-14; søn af Christian VII og Caroline Mathilde, gift 1790 med Marie Sophie Frederikke af Hessen-Kassel. Billedet er en såkaldt anskuelsestavle fra serien Alfred Jacobsens Billeder til Skolebrug, 1922. Fra: Det Kgl. Bibliotek.

»Kongen var i gamle dage genstand for mildest talt næsegrus ærbødighed og hyldest, naar han viste sig blandt folket. Det var jo enevældens dage.

I sommeren 1824 foretog kong Frederik den 6. en rejse gennem Jylland, og han besøgte ogsaa Thisted Amt. Da rygtet om kongebesøget bredte sig, fik man vældig travlt med forberedelser til en festlig modtagelse. Det var da næsten 300 aar, siden en dansk konge havde gæstet denne del af landet. Saa vidt det kan ses, havde ingen konge ulejligen sig herop, siden kong Kristian den 3. holdt retterdag i Vestervig. Da var der ingen særlig anledning til festivas, thi kongen kom for at fælde dom over de obsternasige thyboer, der havde været med i Skipper Clements oprør.

Frederik 6. drog op langs østkysten til Vendsyssel, hvor han og hans følge boede paa Børglum Kloster. Om morgenen den 21. juni begav selskabet sig paa vej mod Thisted. Ruten gik ad den gamle kystvej over Tranum til Slettestrand, og kl. 12 middag blev kongen ved grænsen mellem Hjørring og Thisted amter modtaget af amtmand Faye, Thisted, og herredsfoged Kier, Kettrup, foruden andre standpersoner, samt et halvt hundrede af egnens beboere til hest. Selskabet drog saa videre vestpaa og passerede ved Grønnestrand et areal, der hørte under herregaarden Aagaard. Denne gaards ejer, kammerjunker Mylius, havde her ladet rejse en æresport med kongens navnetræk, og kammerjunkeren var selv til stede sammen med en del af egnens bønder og en skare unge piger med blomsterkranse. Alle hilste kongen 'med trompeters lyd', som det hedder i de noget højstemte beretninger om tildragelserne.

Da kongen var kørt gennem æresporten, red kammerjunkeren med en dannebrogsmænd ved hver side og to trompetere foran kongens vogn til Thorupstrand. Her blev der spist middag i strandfogedgaarden, og der blev sunget en sang, som kammerjunker Mylius havde skrevet – eller faaet fabrikeret. Den laa ogsaa i et lidt højere leje, og den var sagtens mere velment end just vellykket! (Her bringes kun de sidste to vers, red.):

Ej før har her paa Nordhavs strande
en dannekonge set til folket,
saa selv imellem vand og sande
dit høje kongesind har tolket.

Med skjaldenes den faderlige naade
modtag vor mente takkebøn
for alt, du gjorde os til baade.
Din tilfredshed: Vor største løn!

Kongen var saa en lille tur ude i klitterne for at se paa de forsøg, der var gjort paa at dæmpe sandflugten, og derefter kørte selskabet til Bjerget Kro, hvor der blev skiftet heste. Paa vejen hertil hilstes kongen af store menneskeskarer, der blev kimet med kirkeklokkerne,¹ og fra huse og møller vajede dannebrogssflag. En samtidig skribent beretter: 'Glædesraabene lød mod højen sky fra de allevegne forsamlede menneskehobe, og aldrig glemmer Hanherredboerne denne glædesdag.'

Ogsaa i Bjerget havde man gjort sig store anstrengelser, og kammerjunker Mylius, som ejede flere ejendomme her, havde været sjælen i arrangementet. Her var flere æresporte med kongelige navnetræk og en masse mennesker til fods eller hest.«

Senere kongebesøg

Kongebesøget i 1824 var altså en begivenhed, der satte Han Herred med både »de høje herrer« og de jævne fiskere og bønder på den anden ende – et samtaleemne i mange årtier derefter!

I øvrigt gæstede Frederik VI egnen igen allerede 19.-20. juni 1826 og 21. juni 1830. Om Frederik VI's sidste besøg skriver P.L. Hald (1872-1958), der var leder af Thisted Museum og redaktør af Historisk Årbog for Thisted Amt:

»Ved besøget 21. juni 1830 var Kong Frederik ledsaget af svigersønnen Prins Frederik Carl Christian. Man kan ikke andet end undres over den hurtighed, hvormed en sådan rejse gik for sig, og over alt det, den gamle konge kunne overkomme at få at se. Ved denne lejlighed blev kongen modtaget ved amtsgrænsen i Han Herred² af amtmand Faye, der sikkert nok har høstet ros for de udmærkede veje, som kongen nu efterhånden havde fået kendskab til ved sine rejser i Thisted Amt. Middagen indtoges i Thorup Præstegård.«

Naturen ved Grønnestrand har også betaget senere regenter, herunder Frederik IX og Dronning Ingrid under en afstikker fra kongeskibet »Dannebrog« i Løgstør Havn 28. juli 1951, ligesom Dronning Margrethe og Prins Henrik kom forbi under et privat besøg på Prinsens 64-års fødselsdag 11. juni 1998. I den forbindelse arrangerede turistchef P.E. Jensen en guidet tur, som fortsat går under navnet »Dronningeruten i Han Herred«.

¹ Forfatteren Jens Rolighed fortæller, at man i Klim ringede så heftigt med kirkeklokken, at den gik i stykker! (Fjerritslev Avis 31. juli 1947).

² Grænsen mellem Hjørring og Thisted amter gik ved Aarupgaard i Kollerup Sogn.

Johann Caspar de Mylius
(1776-1852), ejer af Aagaard
ved Fjerritslev 1813-28, kam-
merherre fra 1840.

Kongestenen

Til minde om kongebesøget 1824 rejste J.C. de Mylius en granitstøje, Kongestenen, som blev placeret på en muret sokkel og kronet med en stenkugle øverst. Pladsen blev behørigt indhegnet, og endvidere blev der sat en metalplade på stenen med følgende indskrift, muligvis efterfulgt af nogle bibelhenvisninger:

»1824, den 21de Juni, kom Dannerkongen, Frederik den 6te, paa sin med kongeligt Fadersind foretagne Rejse igennem Nørrejyland forbi dette Sted, hvor Mindet om den ejegode Konge være Efterkommerne helligt!«

Underskrevet J.C. de Mylius.

Sikkert en temmelig bekostelig affære for herremanden på Aagaard!

Metalpladen forsvandt dog fra mindesmærket allerede omkring 1840, forlyder det. Årtier senere blev Kongestenen flyttet til gården Grønnestrand, som var opført 1827-30 og nu tilhørte Johan Casper Sørensen. I 1886 forsynede han gården med den lille, lyngklædte mølle, som fra omkring 1900 blev et yndet motiv for de mange kunstmalere, som besøgte gårdens sommerpensionat.

Kongestenen, der ved Johan Casper Sørensens overtagelse af gården og de tilhørende klitarealer var gået i forfald, stod i mange år på gårdspladsen og tjente som bindesten for heste og kreaturer, indtil den ved midsommer i 1935 kom tilbage på sin oprindelige plads, hvor den fortsat minder om Frederik VI's begejstring for den uberørte nordjyske natur.

Johann Caspar de Mylius overlod forpagtningen af den nyopførte gård ved Grønnestrand til Søren Hansen Rønninge, og som en del af kontrakten, der er underskrevet 12. november 1827, blev der indføjet en bestemmelse om mindesmærket for kongebesøget:

»Paa det Sted ved Vesterhavet, hvor Godseyeren d. 21. Juni 1824 havde den Ære at modtage Hans Mayestæt Kongen, og hvor vist aldrig nogen dansk Konge før har været, vil blive oprejst en Mindesten, som er udsøgt paa Livøe. Naar denne ankommer, er Forpagteren paalagt at være behjælpelig med sammes Opsættelse, og i den Tid, de medfølgende Folk behøve at være der af samme Aarsag, giver han dem Kost og Logie, og skal Forpagteren siden i sin Forpagtningstid være ansvarlig for, at samme ikke beskadiges, men

Afløring af bord og bænke med informationstavle om kongebesøget og Grønnestrand 21. juni 2017. Et nyt, lille kulturmiljø ved Jammerbugten!

I forbindelse med projekt Kongestenen i 2017 blev vejen mellem Grønnestrand og Kollerup Strand navngivet Frederik VI's Vej.

endog forsynes med Hegn rundt omkring, hvilket til alle Tider skal vedligeholdes og forinden renholdes og beplantes.»

Journalist Chr. Søndergaard, der var ud af Grønnestrandslægten, giver i en artikel i Aalborg Stiftstidende 10. juni 1934 følgende karakteristik af Frederik VI og berettigelsen af at genrejse det ensomme monument i klitten efter de mange år på gårdspladsen:

»Monumentet er uden Tvivl det ejendommeligeste Kongemonument, der har været rejst i Danmark. I ensom Majestæt har det, flere Meter højt, staaet her ved Havet mellem Lyng og Marehalm. Men jeg kan ikke komme fra den Tanke, at det ikke blot har været det ejendommeligeste, men maaske ogsaa det mest symbolsk beretigede Mindesmærke, der er blevet rejst for Frederik VI. Frederik VI er nemlig ikke blot Søndagskongen i Frederiksberg Have. Han var bl.a. Danmarks Robespierre og Danton. Han rejste ikke direkte en Guillotine for Adelen, men han udførte dog den Revolution, der nu nærmer sig sin Afslutning med de sidste Smaaagodsers Udstykning i Husmandslodder og Slottenes Omdannelse til Lejrskoler for Skolebørn og Arbejdsløse. Hvad man end iøvrigt vil mene om Frederik VI, kan man ikke komme uden om, at det var en Konge med egne selvstændige og stejle Meninger, en Konge, der ikke var bange for at træde dér, hvor der endnu ingen Vej fandtes. Derfor virker et Mindesmærke for ham paa en forhen ubebygget og vejløs Strand, hvor ingen ellers fandt paa at komme, som et Symbol, og Monumentet burde ved Lejlighed genrejses.»

Efter at mindestenen gennem mange årtier havde henstået i halvglemsel – slidt af vejr og vind – kom den i 2017 igen til

Kongestenen som bindesten for heste og kreaturer på Grønnestrandgaarden – og som piedestal for fotografering af yndefulde sommergæster på gårdens pensionat.

ære og værdighed, idet en lokal initiativgruppe fik søjlen rettet op og indskriften genskabt, ligesom der blev opsat bord og bænke med informationstavle om Kongestenens historie og den omgivende natur. Og som et væsentligt element i historieformidlingen blev den lange grusvej mellem Grønnestrand og Kollerup Strand navngivet Frederik VI's Vej – desuden viser skilte ved tilkørslerne nu vej til Kongestenen. Et nyt kulturmiljø ved Jammerbugten!

Grønnestrandgaardens tidligste historie

Rita Rendow (født 1942), der er tipoldebarn af Grønnestrandgaardens første forpagter, Søren Hansen Rønninge, bidrager med historien om, hvad der skete efter kongebesøget i 1824:

Søren Peter Hansen Rønninge blev født 13. februar 1791 på Rønninge Søgaard på Fyn, men kom til Aagaard ved Fjerritslev som ladefoged 17. februar 1824. Her blev hans navn Søren Ladefoged. Godsejer Johann Caspar de Mylius (født 1776) stammede i øvrigt også fra Fyn. Efter statsbankerotten i 1813 blev de Mylius kammerjunker og godssamler; han købte Aagaard for 29.000 rigsdaler og forbedrede godsets drift. Derfor optog han nogle statslån, som han imidlertid ikke kunne indfri, så staten måtte overtage Aagaard i 1828. Alligevel døde de Mylius som en velhavende mand i 1852. I 1840 var han blevet udnævnt til kammerherre og dermed indtrådt i den danske adelsstand.

Søren Ladefoged var gift med Karen Margrethe Nielsdatter, der var født 28. november 1808 i Skræm. Hun var tjenestepige på Aagaard, men blev senere mejerske. Ellen, hendes første barn, blev født hjemme hos Karen Margrethes forældre, og Søren Ladefoged blev udlagt som barnefaderen, selv om det ikke var helt i overensstemmelse med virkeligheden.

Det var en kompensation for herremandens fejltrin – sidespring – at Søren og Karen Margrethe blev forpagtere af de ca. 500 tønder land og den nyopførte gård i klitten. Det kneb dog med leverancen af materialer til opførelsen af gården, efter at staten havde overtaget Aagaard og ansat forvalter Ammitzbøll.

15. august 1829 rettede Søren Hansen henvendelse til den nye forpagter af Aagaard, hr. major von Wodschou,

»at Deres Høivelbaarenhed punktligt vilde foranledige at det endnu manglende maatte vorde mig leveret inden dette Efteraar, enten her fra Aagaard, hvis Teglbrønderiet kommer i stand, eller andetsteds fra, til at kunde sættes i stand, eller saavidt muligt at opføre den manglende Bygning inden Vinteren.«

Materialerne må være blevet leveret, for der blev opført en fire-længet gård af en anselig størrelse ...

Søren Hansen Rønninge og Karen Margrethe Nielsdatters søn Johan Casper Sørensen, der blev født i Grønnestrandgaarden 2. august 1831, overtog gården efter sin mor i 1866, og i årene 1873-86 byggede han den smukke lyngmølle, der stadig står som nærmeste nabo til feriecentret, ved hjælp af drivtømmer fra stranden.

Senere begyndte Johan Casper Sørensens efterkommere med at drive badepension på gården, der tiltrak gæster langvejsfra og blandt andet fik besøg af talrige kunstmalere – og altså blev forløberen for vore dages Grønnestrand Feriecenter. Søkendeparret Marie (Rie) og Lars Søndergaard var i årtier synonym med det gode, jævne værtskab for både høj og lav. Men det var deres forældre, Ane Marie og Jens Søndergaard, der omkring århundredskiftet begyndte at tage imod sommergæster i pension.

I et interview med Jens Bondesen til Aalborg Stiftstidende 2. oktober 1953 fortæller 80-årige Ane Marie Søndergaard om de mange forskellige mennesker, som hun havde mødt i mere end 50 år som pensionatsvært – heriblandt kunstmalerne Emma og Kristian Kongsbøll, Agnes Slott-Møller, Henrik Jespersen, Anna E. Munch og Albert Kongsbak.

Men Grønnestrand fik også i hendes tid kongeligt besøg, idet Ane Marie Søndergaard mindes, at Frederik IX et par år forinden havde været forbi for at se mindesmærket for 21. juni 1824. Kongen må have mødt Søndergaard'erne personligt:

»Han var nede ved stranden for at se en mindestøtte for Frederik den Sjette, og en kaptajn, der boede her, fortalte, at kongen havde spurgt, om nogen af vor slægt var begravet dér. Kongen skulle forresten ha' sagt, at han ikke havde glemt mig, men saa sagde A ogsaa til kaptajnen: 'Hils majestæten og sig, at næste gang skal han faa kaffe.'«

Den fine, lille lyngtækte gårdmølle, som er landets eneste af sin slags, vedligeholdes i dag af foreningen »Lyngmøllens Venner af 2012«, der hvert år deltager i arrangementet Dansk Mølledag tredje søndag i juni og ligeledes inviterer til sommerhygge og vandring i området 5. juli, som var pensionatsvært Lars Søndergaards fødselsdag og altid blev festligholdt af gæsterne på Grønnestrand.

*Lyngmøllen med Grønne-
strandgaarden i baggrunden
– mangeårigt sommerpensionat og i dag Grønnestrand
Feriecenter.*

Kilder og henvisninger

Aalborg Stifts-Avis eller de til Forsendelse med Brevposterne overalt i Danmark og Hertugdømmerne Kongelig privilegerede JYDSKE EFTERRETNINGER – Anno 1824 – Mandagen, den 21de Juni – No. 73.

Thisted Amts Avis.

P.L. Hald: Kongebesøg i Thisted, Historisk Årbog for Thisted Amt 1924.

P.E. Jensen: Dronningeruten i Han Herred (om Dronning Margrethe og Prins Henriks besøg på Prinsgemalens fødselsdag 11. juni 1998), Han Herred Bogen 2008.

Rita Rendow: Møllebyggeren ved Grønnestrand – historien om landets eneste lyngklædte mølle, Han Herred Bogen 2013.

Ragnhild Rosschou: Badepension Grønnestrand, Han Herred Bogen 2003.